

Marek Montewka

Instytucja Azylu w Starym Testamencie

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 11,
262-265

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Stosunki chińsko-japońskie mają szczególne znaczenie dla obydwu państw. Michał Łuszczuk zasadnie zadaje pytanie, czy faktycznie weszły one w zupełnie nowy pozimnowojenny etap rozwoju. Ma to doniosłe znaczenie nie tylko dla układu sił w regionie Azji i Pacyfiku, ale przede wszystkim wpływa na kształt nowego ładu międzynarodowego. Stwierdzono, że stosunki między Chinami a Japonią podporządkowane są długoletniej rywalizacji o status mocarstwa regionalnego. Rozliczenia z przeszłością i spór o wyspy Diaoyu/Senkaku są głównymi problemami w kontaktach między tymi państwami. Należy jednak podkreślić, że prowadzona jest bardzo aktywna współpraca gospodarcza i polityczna.

Ostatni artykuł w recenzowanej pracy dotyczy stosunków ChRL z Unią Europejską. Dariusz Kondrakiewicz podkreślił ich wielotorowy charakter, gdyż są prowadzone w ramach stosunków wielostronnych, kontaktów ze strukturami UE oraz stosunków bilateralnych (s. 180). Mają one głównie wymiar ekonomiczny. W wymiarze politycznym Chiny postrzegają UE jako swoistą przeciwwagę dla Stanów Zjednoczonych i Japonii.

Recenzowana praca stanowi cenne źródło wiedzy na temat Chin i prowadzonej przez to państwo polityki. Ukazano ewolucję roli ChRL na arenie międzynarodowej. Autorzy dokonali analizy uwarunkowań jak i procesu realizacji polityki zagranicznej Chin. Przedstawiono również scenariusze na przyszłość. Taktycznym celem Chin jest zdobycie pozycji mocarstwa regionalnego. W tym kontekście brak jest analizy stosunków Chin z Indiami jako kolejnym pretendentem do roli mocarstwa regionalnego. Strategicznym celem ChRL jest zdobycie pozycji mocarstwa światowego. Nie można jednak zapomnieć o tym, że wiąże się to z ogromną odpowiedzialnością i kosztami.

Musimy pamiętać, że Chiny są nie tylko państwem, ale przede wszystkim odrębną cywilizacją. Warto byłoby się zastanowić, jak wartości konfucjańskie wpływają na prowadzoną politykę. Czy państwo tak odmienne kulturowo może pełnić rolę mocarstwa hegemonicznego? Jaką formę przybrałoby panowanie Chin na arenie międzynarodowej?

Należy pozytywnie ocenić stronę metodologiczną książki. Odwołano się między innymi do teorii ról międzynarodowych, teorii gier czy też teorii decyzji politycznych. Stanowiły one doskonale instrumenty eksplanacyjne. Przedstawione artykuły niewątpliwie mieszczą się w paradygmacie realistycznym. Wszyscy autorzy podkreślają znaczenie siły państwa jako dominującej kategorii wyjaśniającej. Wydają się to szczególnie użyteczne w analizie pozycji Chińskiej Republiki Ludowej we współczesnych stosunkach międzynarodowych.

Marcin Misiągiewicz

Institucja azylu w Starym Testamencie

Masowa i wielonarodowościowa fala uchodźców poszukujących obecnie azylu w Europie skłania do refleksji nad genezą instytucji azylu, jej słusznością oraz wpływem na sytuację gospodarczą i społeczną w państwach przyjmujących.

Aktualnie przez azyl rozumiemy, schronienie dla ściganych przez prawo, zwłaszcza schronienie udzielone przez państwo cudzoziemcom, ściganych przez rząd kraju pochodzenia za przestępstwa polityczne a azylant to osoba, której udzielono schronienia w innym państwie w celu zapewnienia ochrony przed prześladowaniami politycznymi jakich doznawała w kraju pochodzenia.

Samo słowo „azyl” jest pochodzenia łacińsko-greckiego i oznacza: łac. *asylum* (przysięgę); gre. *asylon* (schronienie), miejsce poświęcone bóstwu sanktuarium, skąd nie wolno było wydać ściganego przestępcy; gre. *asylos* (wolny od grabieży, nietykalny¹, to co nie uchwytne²).

¹ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, WP, Warszawa 1968, s. 85.

² O. Kimminich, *Grundprobleme des Asylrechts*, Bonn, 1983, s. 1 ff.

Azyl szeroko rozumiany jako ochrona przed prześladowaniem jest humanitarną instytucją ludzkości o tradycji równie długiej jak ona sama. Dlatego można wystąpić z tezą, że potrzeba posiadania azylu tkwi już w samej naturze człowieka i że jest on nierozdzielnie związany z potrzebą poczucia bezpieczeństwa. W mikroskali takim przykładem może być szukanie przez małe dziecko schronienia u matki przed srogim ojcem.

W czasach, w których państwowy porządek nie był jeszcze dobrze rozwinięty, azyl wsparty religijnym autorytetem mógł być jedyną humanitarną alternatywą dla szukających schronienia przed krwawą zemstą rodową. Istotną cechą prawa do azylu, a zatem ochrony udzielanej przez władzę osobie proszącej o azyl było to, że zwracała się ona przeciwko zasadom określonego porządku prawnego obowiązującego w kraju uchodźcy. Otrzymując azyl, pojedynczy człowiek stawał się niezależny od władzy, której był dotychczas podporządkowany na mocy swoich naturalnych powiązań.³ Instytucja azylu była zawsze pochodną określonego poziomu kulturowego danej społeczności i jak już wspomniano jego historia ginie w mrokach dziejów, a pierwsze pisane o nim wzmianki ukazują azyl jako już ukształtowaną instytucję w formie zbliżonej do obecnej. Przykładem tego mogą być formy azylu istniejące w Izraelu, których opis znajdujemy w Starym Testamencie i które można prześledzić aż do zaawansowanego okresu kultury chrześcijańskiej.

Pośród form prawa do azylu należy rozróżnić azyl o podłożu religijnym i świeckim. Udzielanie azylu w kulturze Izraela było ściśle związane z wyobrażeniami religijnymi. Uciekinierzy uzyskiwali bezpieczeństwo przed swoimi prześladowcami, gdy docierali do miejsca poświęconego, z którego nie mogli być wyciągnięci siłą.⁴ Można więc powiedzieć, że w opisanych w Starym Testamencie przypadkach udzielany azyl miał podłoże religijne. Ochrona w świątyni Jahwe nie była jednak udzielana wszystkim na takich samych prawach. Wprawdzie można stwierdzić, że ten, kto objął różki ołtarza, a więc owe kolumnienki znajdujące się w czterech rogach ołtarza całopalnego, ten mógł regularnie cieszyć się ochroną jako uciekinier, ale ochrona ta zależała jeszcze od tego, czy uciekinier był wolny od wszelkiej zbrodni. Wynika to z pierwszej Księgi Królewskiej (1, 51-52) „I oznajmiono Salomonowi, mówiąc: Oto Adonijasz boi się króla Salomona, a oto uchwycił się rogów ołtarza, mówiąc: Niech mi dziś przysięże król Salomon, że nie zabije sługi swego mieczem. Tedy rzekł Salomon: Jeżeli będzie mężem statecznym, nie spadnie i włos z niego na ziemię; ale jeżeli się w nim znajdzie co złego, pewno umrze”.

Wynikało to z faktu, że Bóg był pojmowany jako ucieleśnienie najwyższej sprawiedliwości, a ołtarz nie mógł być miejscem schronienia dla zła. Z tego względu ochrona ołtarza – jak to wynika z Księgi Wyjścia (Ex) 21, 14 – przysługiwała jedynie niewinnym – „Ale jeśliby kto umyślnie przeciw bliźniemu swemu zasadziwszy się zdradą zabił go, i od ołtarza mego weźmierz go, aby umarł”.

Analizując starotestamentowe prawo azylu można, przeprowadzić też podział na azyl prawa krajowego i prawa międzynarodowego. O azylu w rozumieniu prawa krajowego można mówić wówczas, gdy ochrona jest udzielana uciekinierowi na terytorium państwa, w którym uciekinier jest prześladowany i udzielana jest przez takie osoby i w takich miejscach, które podlegają zwierzchnictwu tego państwa, zarówno w sensie terytorialnym, jak i w sensie osobowym. O azylu w rozumieniu prawa międzynarodowego mówi się wówczas, gdy w problematyce azylu udział biorą dwa państwa: kraj pochodzenia uciekiniera, a więc państwo prześladowujące oraz państwo przyjmujące.⁵

Przykładem udzielania azylu w Starym Testamencie są przekazy z 1. Księgi Samuela (XXVII, 1-12; XXIX, 2-11), która mówi o tym, że Achis król z Get udzielił azylu królowi Dawidowi i jego 600 wojownikom oraz ich rodzinom. Warunkiem udzielenia azylu było jednak występowanie Dawida w roli przybocznego, uczestniczenie przez jego wojowników w wyprawach wojennych oraz przekazywanie Achisowi wszelkich łupów wojennych.

³ M. Wollenschläger, *Handbuch des Asylrechts*, Baden-Baden 1980, Bd. 1, s. 55 ff.

⁴ *Ibid.*, s. 55.

⁵ *Ibid.*, s. 56.

⁶ <http://www.unhcr.de/news/pr/pm000902.htm>; <http://www.unhcr.de/news/pr/pm013101.htm>.

Ochronie prześladowanych na terytorium Izraela służyło udzielanie azylu w określonych miejscach. Tego rodzaju miejsca były w Starym Testamencie ulokowane zarówno w sferze protektoratu wpływowych osobistości, jak i na obszarze całych miast. O azylu w sferze protektoratu świadczy przekaz dotyczący jego udzielenia na obszarze znajdującym się pod szczególną ochroną możnych. W Księdze 2. Samuela (XIV,1-11) odnajdujemy informację o tym, jak pewna niewiasta z Tekui, która obawiając się o życie swego ostatniego syna zagrożonego zemstą rodową zwróciła się do króla z prośbą o udzielenie jej synowi ochrony przed tą zemstą „Tedy ona rzekła: Wspomnij proszę, królu, na Pana Boga twego, aby się nie mnożyli mściciele krwi na zgubę, a nie zglądziła syna mego. I odpowiedział: Jako żywy Pan, że nie spadnie i najmniejszy włos syna twego na ziemię”. O azylu na obszarze miasta jest mowa w Księdze Jozuego (XX, 1-9), o tym, że Pan kazał wydzielć części miast służące do ucieczki tym, którzy zabili kogoś przypadkowo, a chcieli ująć zemście rodziny zabitego – „Teć były miasta dla ucieczki wszystkim synom Izraelskim, i cudzoziemcom, którzy mieszkali w pośrodku nich, aby tam uciekał każdy, ktoby kogo zabił z nieobaczenia, a nie był zamordowany przez tego, któryby się krwi chciał mścić, azby pierwój stanął przed zgromadzeniem”.

Jak więc widać na podanych przykładach, bez instytucji prawnej azylu nie mógł być przewyciężony przerażający system zemsty rodowej. Zemsta rodowa była w starożytnym Izraelu uznaną instytucją prawną. Nie istniało jeszcze wówczas pojęcie publicznego występku oraz kary publicznej. Wszystkie wykroczenia traktowane były jako sprawa prywatna, ich zadośćuczynienie było obowiązkiem najbliższych krewnych rodziny ofiary w drodze zemsty na sprawcy. Należy podkreślić, że ochrony w miejscu schronienia udzielano wyłącznie nieumyślnemu zabójcy. Sprawca zabójstwa z premedytacją nadal mógł zostać zabity. Rozróżnienie to wynikało z przekonania, że sprawca zabójstwa nieumyślnego będący narzędziem w rękę Boga nie może być uznany za odpowiedzialnego za swój czyn. Za zasadne przyjmowano więc, że Bóg – jako właściwy winny zabójstwa – ratował nieumyślnego zabójcę, udzielając mu azylu, a decyzja o dopuszczeniu do ołtarza ofiarnego lub o wydaniu uciekiniera leżała w rękach kapłanów.

Azyl dla cudzoziemców według przekazu Starego Testamentu wchodził w rachubę przede wszystkim dla podróżujących kupców. Potrzebowali oni ochrony w postaci udzielanego azylu, ponieważ atmosfera panująca wśród ludu Izraela nacechowana była ksenofobią. Wspólnota obejmowała ochroną wyłącznie tych, którzy do niej należeli. Taka niechroniona prawem pozycja kupca z obcego kraju nie była jednak zgodna z interesami handlowymi Izraelitów. Uważano za korzystne zawieranie i utrzymywanie stałych kontaktów handlowych z obcokrajowcami. Konsekwencją takiego sposobu rozumowania było ustanowienie tzw. osobistego azylu. Polegał on przede wszystkim na udzielaniu prywatnej gościny. W ten sposób udzielania azylu stało się instrumentem promocji handlu, gdyż pochodzący z obcego kraju kupiec świadczył gospodarzowi usługi maklerskie i przyczyniał się do wzrostu jego majątku. Nie dziwi więc, że udzielającymi azylu byli często naczelnicy miast i przywódcy państw, gdyż tylko w ten sposób mogli oni objąć ochroną swobodę obrotu handlowego i uczestniczyć w korzyściach stąd wynikających.

Nierozzerwalnie z azylem związana jest też ekstradycja. O właściwym prawie do azylu można mówić wyłącznie wówczas, gdy istnieje jednocześnie jego korelat w postaci instytucji ekstradycji. W innych przypadkach prawa do azylu można określać jedynie jako prawo faktycznie istniejące. Stosowanie ekstradycji w Starym Testamencie uzasadnia w pełni uznanie właściwego prawa do azylu. Instytucja ekstradycji była wprawdzie – w porównaniu do dzisiejszych wymogów prawnych – czymś bardzo niedoskonałym. Nie ma bowiem ani źródeł ustanawiających formalne przesłanki procedury ekstradycji ani też katalogu czynów, których popełnienie pociągało za sobą skutek ekstradycji. W Księdze Jeremiasza (XXVI, 20-23) opisany został przypadek króla, który wysłał dostojnego członka kręgu dworskiego wraz z oddziałem policyjnym do Egiptu w celu uzyskania zgodnej z zawartym traktatem ekstradycji przestępcy politycznego „Którzy wywiódszy Uryjasza z Egiptu, przywiedli go do króla Joakima; i zabił go mieczem, i wrzucił trupa jego do grobów ludu pospolitego”.

Z powyższych rozważań wynika, że prawna instytucja azylu została ukształtowana w istotny sposób przez kulturę duchową oraz przez stosunki społeczne wspólnoty. Udzielanie azylu według

przekazów Starego Testamentu służyło jako sposób korygowania niedoskonałości istniejącego państwowego porządku prawnego a jego celem było udzielenie ochrony obcokrajowcom i niewolnikom, której byli oni pozbawieni.

Wraz z rozwojem społecznym zmieniał się charakter prawa azylowego, tzn. jego dotychczasowa funkcja ochronna mająca charakter religijny nabrała z czasem znaczenia politycznego. Wydaje się, że ogólne warunki powodujące obecnie konieczność przyznawania prawa do azylu są nadal porównywalne z warunkami opisanymi w Starym Testamencie. Wprawdzie dzisiaj w centrum problematyki azylowej znajduje się obejmowanie ochroną tylko przed politycznym prześladowaniem i tylko cudzoziemców, mimo to ogólne warunki, dla których niegdyś azyl stał się koniecznością, są zbliżone do warunków obecnie panujących, np. udzielanie azylu ofiarom przemocy a nieudzielanie go terrorystom. Obecnie ubieganie się o azyl jest dostępniejsze ze względu na istnienie państw o ustroju demokratycznym, powszechny dostęp do informacji, rozwój instytucji zajmujących się tym problemem (Amnesty International), rozwój środków transportu, istnienie dużych skupisk etnicznych w krajach migracyjnych. W chwili obecnej Europa a szczególnie tzw. Europa Zachodnia ze względu na relatywnie wysoki poziom życia stała się celem masowej migracji ekonomicznej z całego świata. Zamykanie możliwości legalnego pozostania poprzez zaostrożenie przepisów migracyjnych lub zakaz werbunku obcej siły roboczej spowodowały nadużywanie obowiązujących w RFN humanitarnych przepisów azylowych. Stało się to przyczyną wspólnego zaostrożenia i ujednoczenia polityki państw Unii Europejskiej wobec wnioskujących o jego udzielenie np. poprzez wprowadzenie w RFN do Ustawy Zasadniczej w 1993 roku tzw. poprawki azylowej. Mimo chwilowego zmniejszenia się liczby wniosków zjawisko to ponownie zaczyna wykazywać tendencję wzrostową, np. w roku 1998 złożono w krajach Unii Europejskiej 297 920 wniosków, w roku 1999 – 354 170 wniosków, a w roku 2000 – 389 5906. Istniejące różnice w rozwoju politycznym i ekonomicznym między poszczególnymi państwami powodują, że instytucja azylu w bardzo wielu przypadkach jest nadal potrzebna i nie ma państwa, które poprzez stosowne zapisy byłoby przeciwne jej stosowaniu. Problemem pozostaje odróżnienie osób rzeczywiście potrzebujących ochrony przed prześladowaniem od imigrantów ekonomicznych. Może to służyć jako argument dla tezy, że mimo upływu tysięcy lat i dokonujących się zmian społecznych i rozwoju innych pozaazylowych form udzielania ochrony, udzielanie azylu nie stało się anachronizmem i niestety w dalszym ciągu w bardzo wielu przypadkach ze względów humanitarnych jest nadal konieczne.

Marek Montewka

***Ustrój organów ochrony prawnej*, red. Bogumił Szmulik, Marek Żmigrodzki, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2003, s. 551.**

Ustrój organów ochrony prawnej to publikacja stanowiąca kolejne, zaktualizowane oraz znacznie rozszerzone wydanie książki o tym samym tytule, która ukazała się w 2001 r. nakładem Wydawnictwa UMCS. Zasadniczym celem, jaki przyświecał zespołowi autorów złożonemu z pracowników Zakładu Systemów Politycznych Wydziału Politologii oraz Wydziału Prawa i Administracji, było – zarówno przy tworzeniu pierwotnej, jak i aktualnej jego wersji – przygotowanie kompletnego, wyczerpującego opracowania tej problematyki, które służyć ma przede wszystkim, jako podręcznik wykorzystywany w procesie dydaktycznym. Jednakże ze względu na merytoryczny charakter zawartych w nim informacji oraz społeczny wymiar poruszanej problematyki, jak stwierdzili redaktorzy tomu: „[...] znajomość mechanizmów funkcjonowania pewnych organów w nowoczesnym i demokratycznym państwie prawnym stała się konieczna niemal powszechnie”. Dynamiczne przemiany społeczne i ustrojowe oraz stawiane społeczeństwu wymagania w procesie